

Studying the Relationship Between Urban Quality of Life and Environmental Behaviors in Rasht

Soghra Shabafroozan¹, Nader Motie Haghsheenas^{2*}, Iqbale Azizkhani³

1. PhD student in Sociology, Department of Social Science, Khalkhal Branch, Islamic Azad University, Khalkhal, Iran

2. Assistant Professor in Demography, Research Department of Population Economics and Human Capital, National Institute of Population Research, Tehran, Iran

3. Assistant Professor in Sociology, Department of Social Science, Khalkhal Branch, Islamic Azad University, Khalkhal, Iran

Highlights:

The fair urban environment is a complex and multidimensional concept that includes attention to social, economic, and environmental aspects. It requires recognition and respect for different moral and legal values and criteria, and in practice, it requires the participation and agreement

A fair urban environment requires an interdisciplinary and collaborative approach that uses the knowledge and experience of local and affected communities.

ARTICLE INFO

EXTENDED ABSTRACT

UPK, 2024

VOL. 8, Issue 3, PP, 49-65

Received: 20 Feb 2024

Accepted: 21 Jul 2024

Article Type:

Research article

Keywords: Urban Quality of Life,
Environmental Behaviors,
Environment

Cite this article:

Shabafroozan, S., Motie Haghsheenas, N., Azizkhani, I. (2024). Studying the Relationship Between Urban Quality of Life and Environmental Behaviors in Rasht. *Urban Plan Knowl*, 8(3), 49-65.

DOI:

[10.22124/UPK.2025.27531.1947](https://doi.org/10.22124/UPK.2025.27531.1947)

Introduction: Environmental injustice occurs when a group of people, especially marginalized and vulnerable groups, are more exposed to environmental risks and hazards than others, such as pollution, climate change, and natural disasters. In addition to affecting their health, livelihood, and quality of life, this is, according to an interpretation by Solomonian and Ragi, a product of flawed systems and processes that cause social injustice, such as exploitation, oppression, and elite dominance, in a vicious circle. It affects the environment, biodiversity, and ecosystem services (Solomonian and Ruggiero, 2021). Also, solutions such as improving adaptation and flexibility against the effects of climate change cause social inequalities in turn (Ku, 2021). In recent years, to resolve such conflicts between the urban environment and social justice, a concept with the term "fair urban environment" has been formed, which refers to the fair distribution of environmental resources and opportunities among city residents (Chiarini et al, 2021; Arisyowati et al, 2023; Tsigdinos et al, 2023; Yang et al, 2020; Vázquez et al, 2023; Zhu et al, 2023; Gerike et al, 2022). A review of the existing theoretical literature in the field of fair urban environment shows that although this category is considered from different perspectives, including public access to green spaces (Aristyowati et al, 2023; Yang et al, 2020; Vázquez et al, 2023; Zhu et al, 2023), air quality and urban transport (Chiarini et al, 2021; Gerike et al, 2022; Tsigdinos et al, 2023), the impact of climate change (Bayón et al, 2023; Fiack et al, 2021; Ku et al, 2021), Health and well-being status (Shamasunder et al, 2022; Branis et al, 2012; Jennings et al, 2016; Jephcote et al, 2013; Kamel et al, 2014; Morelli et al, 2019; Romero et al, 2013; Shamasunder et al, 2023; Solomonian et al, 2021; Yang et al, 2022), and social participation (Buechler et al, 2020; Cohen et al, 2012; Cutts et al, 2009; D'Souza, 2019; De Jeude et al, 2016) has been studied, but still, there are no uniform and specific criteria for its definition and evaluation. This makes the results of different studies in this field not comparable and a comprehensive and critical view of the current situation is not obtained. Considering the importance and challenges in this field, the main question of this research is how to relate social justice and the quality of the urban environment to the conceptual explanation of the fair urban environment. Urbanization researchers will also be shown.

*Corresponding Author: nader.haghsheenas@nipr.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Methodology: Meta-analysis is a method that is used to study various methods and achievements of previous research focused on a specific topic to achieve a summary of theoretical perspectives and study dimensions and possible gaps in that field. The meta-analysis method can lead the researcher to an evaluative framework for use in the field of study and provide the necessary background for expanding concepts and theories or completing previous methods and discovering research interests (Higgins & Green, 2011). In this method, first, a sufficient statistical population of valid previous research is searched and collected by a precise and repeatable algorithm, and then the separate and combined content analysis is performed using appropriate analytical tools (Borenstein et al, 2020; Ioannidis, 2017). In this research, the same method has been used using CMA 3.7 software and the version equipped with Python scripts. In this regard, the keywords of social justice and quality of the urban environment were searched separately in the title section of the Science Direct database between 1990 and 2023, and the result was 4955 and 5000 scientific and research articles, respectively. Then, the combined keyword "social justice and quality of urban environment" was searched in the mentioned period in the Elsevier/Science Direct scientific database as a title, which after review and refinement, The primary statistical and analytical data of 58 fully related articles that dealt with both topics were selected.

Results: Several key challenges obstruct research on the relationship between social justice and urban environmental quality. Firstly, the complexity and uncertainty of environmental problems and solutions pose a challenge. Environmental issues and social justice are often viewed concerning multiple intertwined factors and actors, including trade-offs and conflicts between different goals and interests, complicating the definition, measurement, and comprehensive and coherent addressing of problems and solutions. Secondly, there is a lack of participation and comprehensive representation of affected communities and stakeholders. Research often relies on dominant epistemologies and methodologies, potentially excluding or marginalizing the voices and perspectives of those most affected by environmental problems and solutions, leading to potentially biased or incomplete knowledge and results. Thirdly, the persistence of structural racism and colonialism exacerbates the distribution of benefits and environmental pressures. The literature has grappled with the challenge of transforming historical and institutional factors that have created and perpetuated environmental and social inequalities among different groups and regions of the world. These factors often operate on multiple levels and dimensions and are embedded in the values and narratives of the dominant culture, making analytical studies difficult and costly. Lastly, the dominance of economic growth and consumerism as the main drivers of environmental destruction and social injustice presents a challenge. The literature has grappled with the challenge of conflicting paradigms and choosing alternative paths, resulting in the examination of the concept of social justice without relying on the logic and mechanisms of economic growth and consumerism. This perspective may necessitate fundamental changes in production and consumption patterns, as well as the distribution and allocation of resources and responsibilities between nations and generations. However, the existence of a robust and specific theoretical framework is a prerequisite. The concept of a fair urban environment, as per the research, is synonymous with achieving social justice in the urban milieu. This involves equitable treatment and meaningful involvement of all individuals in environmental decisions impacting their lives, acknowledging the rights and values of non-human nature, and recognizing the interdependence of all living beings. Opportunities to realize a fair urban environment, as identified in the literature, include the emergence of new frameworks and paradigms that challenge existing norms and propose alternative paths to enhance social justice. These include concepts like degrowth and decolonization of natural resources, which aim to regulate the exploitation of natural resources and promote equitable benefits among diverse societal groups.

Discussion: An urban environment, a man-made setting, comprises basic physical and social aspects where individuals live, work, interact, and avail services such as parks, green spaces, urban transportation, amenities, and cultural events. A fair urban environment, therefore, offers opportunities and equitable access to all residents, irrespective of income, gender, ethnicity, age, or physical ability. This concept and approach are crucial as they promote social justice and human rights by ensuring everyone can enjoy a decent quality of life and participate in the city's civic and cultural life. They bolster economic development and innovation by attracting and fostering a diverse and inclusive workforce, drawing talents and investment, and enhancing productivity and competitiveness. They heighten public environmental awareness, leading to a reduction in greenhouse gas emissions, improvement in air quality, preservation of natural resources and biological species, adaptation to climate changes, and provision of environmental flexibility. They advocate public health by providing opportunities for physical activity, recreation, and social interaction, thereby improving public health and well-being. They offer a realistic approach, moving away from idealism, which is necessary in the current idealized world for the present and future of cities and their residents. The research findings reveal several critical points for researchers and decision-makers in the field of a fair urban environment. Firstly, the category of a fair urban environment cannot be considered separately from the theoretical and practical issues of social justice, as these two concepts mutually influence each other. Secondly, a fair urban environment requires an interdisciplinary and collaborative approach that utilizes the knowledge and experience of local and affected communities and listens to their voices. Thirdly, a fair urban environment necessitates a change in the systems and structures formed based on the values of exploitation, commodification, and domination, which produce ecological and social crises. Fourthly, a fair urban environment presents an opportunity to effect positive changes at the local and global levels, leading to the improvement of human well-being and nature protection. Despite the strengths and applications of this research, it has limitations. Among other things, due to the focus on the meta-analysis method, only written and existing sources have been used. Also, to validate the findings, a case study and adaptation of the findings based on the local context are needed, which expands the research topic. Further research using various methods and different case studies in this field can offer comprehensive solutions to realize a fair urban environment.

مطالعه رابطه کیفیت زندگی شهری با رفتارهای زیست محیطی در شهر رشت

صغری شب افروزان^۱، نادر مطیع حق شناس^{۲*}، اقباله عزیزخانی^۳

۱. دانشجوی دکترای جامعه شناسی، گروه جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد خلخال، خلخال، ایران
۲. استادیار جمعیت شناسی گروه پژوهشی اقتصاد جمعیت و سرمایه انسانی، مؤسسه تحقیقات جمعیت کشور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
۳. استادیار جامعه شناسی، گروه علوم اجتماعی، واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران

نکات برجسته:

همگام با رشد شاخص های کیفیت زندگی شهری می توان شاهد افزایش تقاضا برای محیط زیست با کیفیت تر بود. این افزایش تقاضا به طور معمول افزایش همکاری و دغدغه های زیست محیطی اقشار مختلف جامعه را در پی خواهد داشت. به طور کلی بدون شک توسعه پایدار از بستر نیروی انسانی می گذرد. در حقیقت پیش نیاز وقوع و استمرار هر توسعه و تحولی، سرمایه گذاری در نیروی انسانی به منزله رکن و هسته اصلی هر جامعه ای است.

چکیده

اطلاعات مقاله

بیان مسئله: امروزه بروز بحران ها و مشکلات زیست محیطی در جهان، باعث توجه و اهمیت بیشتر به رفتارهای حامی محیط زیست شده است. این در حالی است که محیط زیست سالم و ذخیره منابع طبیعی اساس تأمین سلامت و رفاه انسان ها و ضامن بقای نسل های آتی است، لذا شناخت عوامل موثر بر رفتارهای زیست محیطی شهروندان ضروری به نظر می رسد.

هدف: هدف از پژوهش حاضر، مطالعه رابطه کیفیت زندگی شهری با رفتارهای زیست محیطی شهروندان است. **روش:** روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و برای گردآوری اطلاعات، از روش های اسنادی و ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق را کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال شهر رشت شامل ۴۸۴۹۶۷ نفر تشکیل می دهند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر و به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای توزیع گردید. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS و Amos و آزمون های آماری همبستگی پیرسون و مدل سازی معادلات ساختاری انجام گردید.

یافته ها: یافته های پژوهش بیانگر آن است که بین کیفیت زندگی شهری و مولفه های آن (احساس بهزیستی، احساس رضایت از زندگی در اجتماع، استانداردهای شهروندی و منزلت نقشی) با رفتارهای زیست محیطی شهروندان همبستگی معنی دار مستقیمی وجود دارد؛ به طوری که با افزایش کیفیت زندگی شهری، رفتارهای زیست محیطی شهروندان نیز ارتقاء می یابد.

نتیجه گیری: رفتارهای زیست محیطی شهروندان تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار دارد که کیفیت زندگی شهری مطابق یافته های پژوهش حاضر یکی از عوامل است که تاثیر زیادی بر آن دارد. بنابراین در سیاست گذاری های شهری لازم است به این عامل توجه شود. یافته های پژوهش بیانگر آن است که کیفیت زندگی شهری و مولفه های آن با رفتارهای زیست محیطی شهروندان همبستگی مستقیمی دارند؛ به طوری که با افزایش میزان کیفیت زندگی شهری، رفتارهای زیست محیطی شهروندان نیز مسئولانه تر و متعهدانه تر می شود. نتایج نشان داد که کیفیت زندگی به عنوان یک متغیر مهم در تعیین رضایت مندی و خوشبختی افراد، تاثیر چشمگیری بر نگرش های آنان دارد. افرادی که در یک محیط با کیفیت زندگی مناسب زندگی می کنند، معمولاً به شکل مثبت تری به جوامع خود و محیط زیست اطراف نگاه می کنند. آن ها احتمالاً بیشتر به ارزش های زیست محیطی توجه می کنند و به عنوان شهروندان مسئول، نقش فعال تری در حفاظت از محیط زیست و پایدارسازی منابع طبیعی دارند.

دانش شهرسازی، ۱۴۰۳

دوره ۸، شماره ۳، صفحات ۶۵-۴۹
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۳۱

نوع مقاله:

پژوهشی

کلید واژه ها: کیفیت زندگی شهری، رفتارهای زیست محیطی، محیط زیست

ارجاع به این مقاله:

شب افروزان، صغری، مطیع حق شناس، نادر، عزیزخانی، اقباله. (۱۴۰۳). مطالعه رابطه کیفیت زندگی شهری با رفتارهای زیست محیطی در شهر رشت. دانش شهرسازی، ۸(۳)، ۶۵-۴۹.

DOI:

[10.22124/UPK.2025.27531.1947](https://doi.org/10.22124/UPK.2025.27531.1947)

بیان مسئله

محیط زیست مجموعه بسیار بزرگ و پیچیده‌ای از عوامل مختلف است که بر کنش‌ها و فعالیت‌های انسان‌ها تأثیر می‌گذارد و از آن‌ها نیز تأثیر می‌پذیرد (Lange, 2023). فرهنگ، طبیعت و انسان‌ها عناصر به وجود آورنده محیط زیست هستند (Mansoor & Wijaksana, 2023). علیرغم این، مواجهه انسان با محیط زیست خود موجب تأثیرگذاری‌های ناخوشایند بر آن شده است؛ به‌طوری‌که برخی از مناطق کره زمین در وضعیت حاد و بحرانی قرار گرفته‌اند (Kronrod, Tchetchik, Grinstein, Turgeman & Blass, 2023). بحران‌های زیست‌محیطی به‌وجود آمده نشانگر آن بوده که انسان در سکونت و بهره‌گیری از محیط زیست خود به شکل نامطلوبی عمل کرده است (Trautwein, Babazade, Trautwein & Lindenmeier, 2023). گسترش روزافزون جمعیت، تخریب منابع و آلودگی‌های زیست‌محیطی از جمله مشکلات به‌وجود آمده هستند.

بحران‌های زیست‌محیطی ایجاد شده حیات انسان‌ها را به شکل ناگواری تهدید می‌کنند. این تهدیدات و بحران‌های به‌وجود آمده همچون فرسایش جنگل‌ها، آلودگی آب دریاها، گرمایش کره زمین، سوراخ شدن لایه اوزون، افزایش بی‌رویه جمعیت و غیره به حدی است که افکار عمومی را به خود جلب کرده و حساسیت‌های زیست‌محیطی را در بین اندیشمندان و رهبران جهانی برانگیخته است (Prinzing, 2023). در سال‌های اخیر بحران‌های زیست‌محیطی از جمله مسائل اساسی بسیاری از کشورها است؛ به‌طوری‌که همایش‌ها و نشست‌های بین‌المللی زیادی در خصوص محیط زیست برگزار می‌شود (Yi, Abbasi, Hussain, Albaker, & Alvarado, 2023).

ایران نیز از جمله کشورهایی است که در سال‌های اخیر دچار بحران‌های زیست‌محیطی مختلفی همچون خشکسالی، آلودگی آب و هوا، افزایش ریزگردها، خشک شدن تالاب‌ها و دریاچه‌ها و... شده است. در این زمینه تحقیقات بلیک نشانگر آن است که نابود شدن گونه‌های زیستی و جانوری، کم‌آبی و آلودگی هوا از اساسی‌ترین مسائل زیست‌محیطی ایران است. به نظر آن‌ها، از دلایل مهم این مسائل، شهرنشینی شتابان و فزاینده و عدم توجه کافی به توسعه پایدار زیست‌محیطی است (Blake, 2016). به صورتی که اگر روند رشد فعلی جمعیت شهرها ادامه یابد، تنش‌های جدی میان بسیاری از نیروهای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی به وجود خواهد آمد، که به‌طور قابل ملاحظه‌ای بر کیفیت زندگی ساکنان تأثیر خواهد داشت (Del Mar Martínez-Bravo, Martínez-del-Río & Antolín-López 2019). علاوه بر این، ایران در زمینه رعایت شاخص‌های پایداری زیست‌محیطی، توسعه پایدار و کیفیت زندگی دائماً رده‌های پائین را در سطح جهان به خود اختصاص داده است. همچنین ایران در زمینه کاهش سطوح جنگل‌ها، افزایش آلودگی آب و هوا، افزایش تولید گازهای گلخانه‌ای، فرسایش خاک و... رتبه بسیار نامطلوبی دارد (Mirzaei, Sharifzadeh & Sohrabi, 2012).

یکی از عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای زیست‌محیطی و زیست‌پذیری شهرها، کیفیت زندگی است (Marsal-Llacuna, Colomer-Llinàs & Meléndez-Frigola, 2015). به‌طوری‌که یک شهر زیست‌پذیر با افزایش کیفیت زندگی در شهرها به‌دست می‌آید. زیست‌پذیری براساس چهار شاخص، افزایش امید به زندگی از طریق سرمایه‌گذاری در رفاه و استعداد افراد، دسترسی افراد به فرصت‌های شغلی مناسب، محیط زندگی امن و مناسب و حکومت مطلوب محقق می‌شود. از نظر زیست‌پذیری و رفتارهای زیست‌محیطی یک شهر باید هم از نظر محیط زندگی پایدار باشد و هم یک گزینه خوب برای زیست‌پذیری در شهر ایجاد کند (Dalvand, Shaterian & Heydari, 2021). در این زمینه اندیشمندان حوزه علوم اجتماعی و شهرسازی معتقدند که در دهه‌های اخیر مسائل زیست‌محیطی به‌قدری دامنه پیدا کرده‌اند که قلمرو آنها دیگر به مسائل فنی محدود نمی‌شود و عمیقاً دارای مفهوم اجتماعی‌اند. رفتارهای نابهنجار در ارتباط با محیط زیست به علت ناآشنایی با فرهنگ شهرنشینی و عدم درک درست از اوضاع زیست‌محیطی حاکم بر جامعه بوده که این مسئله ناشی از عدم آموزش فرهنگ استفاده از منابع طبیعی و امکانات زیست‌محیطی طبیعت به مردم است (Adhami & Akbarzadeh, 2011). بنابراین، یکی از راهکارهای جلوگیری از آسیب رساندن به محیط زیست و پیشگیری از تخریب آن تغییر رفتار انسان‌ها به سمت وسوی ابعاد طبیعت‌گرایی است که با تغییر در شیوه‌های تولید و مصرف وی، دست یافتنی به نظر می‌رسد.

کلان‌شهر رشت با مسائل زیست‌محیطی مانند آلودگی رودخانه‌ها، آب‌های سطحی، از بین رفتن جنگل و افزایش زباله و... مواجه است. به‌طوری‌که که در ارتباط با رودخانه زرجوب شواهد حاکی از این است که روزانه بیش از ۱۵۰ هزار متر مکعب فاضلاب (خانگی، بیمارستانی و صنعتی) در آن ریخته می‌شود (Fathi, Kanani & Chavoushian, 2015). با توجه به اینکه مسائل زیست‌محیطی هر روز ابعاد گسترده‌تری پیدا می‌کنند و آگاهی از آن در بین بخش وسیعی از مردم همه گیر شده است، این احتمال وجود دارد که بین کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی در شهر رشت رابطه وجود داشته باشد. در واقع، اهمیت این پژوهش در این است که اگر مدیران و برنامه‌ریزان شهری و حتی خود شهروندان متوجه این امر شوند که محیط شهری یک مکان صرف برای تأمین نیازهای مادی یا داشتن سقفی برای

خواهید نیست، بلکه جایی است که هویت، شخصیت و احساسات ما در آن شکل می‌گیرد و با دیدی همه جانبه نسبت به تمام ابعاد کیفی محیط شهر رشت اقدام شود آن زمان است که یکسری رفتارهای زیست‌محیطی نهادینه خواهد شد، برای مثال زمانی که فضاهای سبز و باغ‌ها تخریب و فدای مقاصد اقتصادی می‌شوند، ریختن زباله در کوچه و خیابان بدون لحظه‌ای درنگ، نداشتن کوچکترین حس به مشارکت برای تمیز کردن نمای ساختمان، کوچه، گل‌کاری مقابل منزل یا مغازه و غیره دیگر جایی در رفتارهای زیست‌محیطی ما نخواهند داشت. بدین ترتیب، رفتار انسان با طبیعت همراه با کیفیت زندگی مهمترین عوامل تعیین‌کننده عملکرد محیط‌زیست در طول تاریخ بشری بوده است. در این راستا، هدف پژوهش حاضر مطالعه رابطه کیفیت زندگی شهری با رفتارهای زیست‌محیطی در بین شهروندان شهر رشت بوده و در پی پاسخگویی به این پرسش است که بین کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی چه رابطه‌ای وجود دارد؟

مبانی نظری

رفتارهای زیست‌محیطی رفتارهایی هستند که فرد در برخورد با محیط زیست از خود بروز می‌دهد. افراد هر جامعه‌ای برحسب شرایط و مقتضیات خاص اجتماعی، فرهنگی و شخصیتی خود برخورد متفاوتی نسبت به محیط زیست دارند. این رفتارها ممکن است کاملاً مثبت، محیط‌گرایانه و مسئولانه باشد؛ یا برعکس، کاملاً منفی و مخالف محیط زیست. منظور از رفتار محیط‌گرایانه، رفتاری است که آگاهانه به دنبال کاهش اثر منفی کنش فرد بر جهان طبیعی و ساخته شده به دست انسان باشد (از جمله کاهش مصرف انرژی و منابع، استفاده از مواد غیرسمی، کاهش تولید مواد زائد و...). از نظر مفهومی، رفتارهای زیست‌محیطی مجموعه‌ای از کنش‌های انسانی در مورد محیط‌زیست است که طیف گسترده‌ای از عواطف، ارزش‌ها، گرایش‌ها و آمادگی‌های خاص برای برخورد با محیط‌زیست را دربرمی‌گیرد (Zhou, Wang, Huang & Xiong, 2023). یکی از عوامل موثر بر رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی شهروندان، کیفیت زندگی است.

کیفیت زندگی از سال ۱۹۷۰ به طور مشخص و قابل ملاحظه‌ای در مطالعات اجتماعی لحاظ شده است و معنای وسیعی در ارتباط با خوشبختی در جوامع دارد و هدف آن قادر ساختن برای دستیابی به اهداف‌شان و رسیدن به زندگی ایده‌آل است (Ghanbari, Soltanzadeh & Sediq, 2013). سازمان بهداشت جهانی، کیفیت زندگی را این چنین تعریف کرده است: ارزیابی و ادراک افراد از وضعیت زندگی خویش، تحت تاثیر نظام فرهنگی و ارزشی موقعیتی که در آن زندگی می‌کنند (Rahmani Firouzjah & Sohrabi, 2015). در تعریفی دیگر، کیفیت زندگی به عنوان استاندارد سلامت، آسایش و خوشبختی‌ای که توسط فرد یا گروه تجربه می‌شود، سطح رضایت و راحتی که یک فرد یا گروه از آن لذت می‌برد یا به عنوان سلامت عمومی یک فرد یا جامعه تعریف شده است (Afshani & Ahmadi Baghdadabadi, 2019). به‌طور کلی، می‌توان گفت که کیفیت زندگی مفهومی است که برای ترسیم توسعه و رفاه جامعه به کار می‌رود. این مفهوم منعکس‌کننده شرایط زندگی و رفاه افراد است. همچنین، کیفیت زندگی ترکیبی از بهزیستی، سلامتی، رفاه، آزادی انتخاب و همچنین تأمین نیازهای اساسی تر مانند دسترسی به تغذیه، پوشاک، آب آشامیدنی، امکانات آموزشی، مراقبت‌های بهداشتی و درآمد است. در مجموع، کیفیت زندگی نشانگر بهزیستی و شادکامی افراد و جامعه می‌باشد (Rasoulzadeh Aghdam, Adlipour & Ramezani, 2016).

کیفیت زندگی شهری مفهومی جدا از کیفیت زندگی نیست و تعریف و مصداقی از کیفیت زندگی در حوزه شهر و مسائل مربوط به آن است (Ebrahimi, Mohseni & Elmi, 2021). کیفیت زندگی شهری به‌عنوان زندگی راحت و دسترسی به نیازهای اساسی در یک محیط شهری تلقی می‌شود. کیفیت زندگی مردم در مناطق شهری نتیجه واکنش مردم نسبت به محیط شهری است. در تعریفی دیگر، کیفیت زندگی شهری را می‌توان شامل وضعیت فرد از نظر پایگاه اجتماعی-اقتصادی، سلامتی و احساس رضایتی دانست که فرد از زندگیش در شهر دارد (Rasoulzadeh Aghdam, Adlipour & Ramezani, 2016). علاوه بر این، کیفیت زندگی شهری تلاشی برای ایجاد شهر سالم و فراهم آوردن خدمات شهری مناسب و در دسترس برای همگان در چارچوب پایداری می‌باشد (Hatami Nejad, Baharloo, Ebrahimpour & Hatami-Nejad, 2012). کیفیت زندگی در نواحی شهری به دو روش اندازه‌گیری می‌شود. روش اول، شاخص‌های عینی را برای سنجش کیفیت زندگی مورد استفاده قرار می‌دهد. شاخص‌های عینی، شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش برای انعکاس میزان تأمین نیازهای انسانی هستند که با استفاده از گزارش‌ها و آمارهای رسمی بررسی می‌شوند. این شاخص‌ها وضعیت ظاهری و ملموس زندگی را نشان می‌دهند. در این روش از شاخص‌هایی مانند تولید ناخالص داخلی، شاخص پیشرفت اصلی، شاخص سلامت اجتماعی و شاخص توسعه انسانی برای مقایسه‌های ملی و بین‌المللی استفاده می‌شود (Khajeh Shahkoohi, Mahdavi, Soury & Samadi, 2012). در روش دوم، شاخص‌های ذهنی قرار دارند که سطح رضایت افراد و گروه‌ها را -که اصطلاحاً بهزیستی ذهنی نامیده می‌شود-

ارزیابی می‌کنند. این شاخص‌ها مبتنی بر گزارش افراد از ادراکاتشان در مورد جنبه‌های مختلف زندگی است. این شاخص‌ها که مکمل متغیرهای اجتماعی، اقتصادی و محیطی‌اند، ادراکات و ارزشیابی‌های افراد را از وضعیت عینی زندگی‌شان نمایش می‌دهد. شاخص‌های ذهنی از پیمایش ادراکات، ارزیابی‌ها و رضایت ساکنین از زندگی شهری به دست می‌آیند، در حالی که شاخص‌های عینی مربوط به حقایق قابل مشاهده هستند که غالباً از داده‌های ثانویه به دست می‌آیند (Khademolhoseiny, Mansourian & Sattari, 2010).

محیط‌های شهری از فضاهای مختلفی تشکیل می‌شوند که هر کدام از آنها برای تسهیل تحقق برخی از فعالیت‌های فردی و اجتماعی شهروندان که به آنها نیاز دارند شکل می‌گیرند. با توجه به اینکه هر فعالیت به فضایی با ویژگی خاص یا ارزش‌های رفتاری متناسب خود نیاز دارد، در صورت عدم وجود فضای مناسب، کیفیت ایجاد نوع فعالیت‌ها دچار مشکل شده و در نهایت موجودیت شهر از جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی و هویتی با اختلال روبرو خواهد شد. برنامه‌ریزان در مواجهه با این مشکلات دریافتند که توجه به مسائل کمی مشکلات شهری را مرتفع نمی‌کند و می‌بایست به مسائل کیفی توجه نمود. در اولین کنفرانس سازمان ملل در سال ۱۹۷۶ مفهوم کیفیت محیط مطرح شد. در این کنفرانس کیفیت محیط را با برآورده نمودن نیازهای اساسی انسان و عدالت اجتماعی هم ارز دانستند (Heydari & Karami, 2022).

جین جیکوبز (۱۹۹۲) در کتاب زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکا، پنج معیار را برای فضاهای شهری باکیفیت مطلوب بیان می‌کند: ملحوظ داشتن فعالیت‌های مناسب پیش از توجه به نظم بصری محیط، استفاده از کاربری مختلط چه به لحاظ نوع استفاده و چه از نظر حضور ابنیه با قدمت‌های مختلف در یک ناحیه، توجه به عنصر خیابان، نفوذپذیر بودن یا قابل دسترس بودن بافت، اختلاط اجتماعی و انعطاف‌پذیر بودن فضاها.

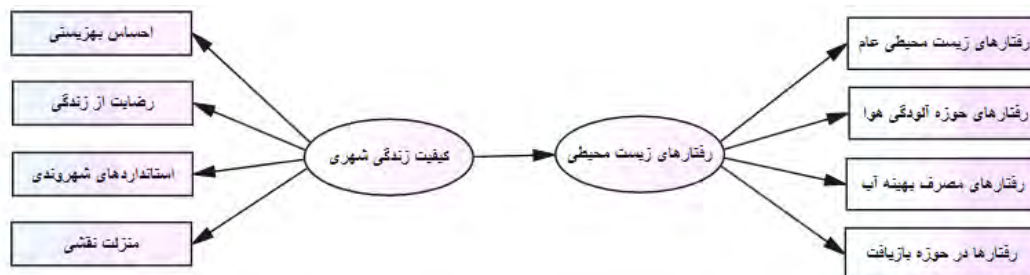
کوبین لینچ (۱۹۸۴) با انتشار کتاب تئوری شکل خوب شهر، مؤلفه‌های شکلی شهر خوب و کیفیت‌های مطلوب مکان شهری موفق را در گرو پنج معیار زیر بیان می‌کند:

- سرزندگی (محیط سالم): به مفهوم امکان بقای زیست‌شناختی و جامعه‌شناختی انسان در محیط؛
- ادراک (احساس مکان و هویت): به معنی نقش‌انگیزی ذهنی و معنادار بودن مکان‌های شهری؛
- تطابق (تطابق فضایی): به منظور انطباق فرم شهری با فعالیت‌های گوناگون و مدارهای رفتار؛
- دسترسی (قابلیت سرویس به مردم، فعالیت و ادراک): به مفهوم سهولت نفوذ فیزیکی به بخش‌های مختلف بافت شهری؛
- کنترل و نظارت: به مفهوم فراهم بودن امکان انتخاب و مداخله شهروندان در امور مرتبط با مدیریت. همچنین دو فوق معیار زیر را جهت تنظیم روابط میان معیارهای پنج‌گانه فوق پیشنهاد می‌کند:
- کارایی: کارا بودن هر یک از معیارهای فوق با توجه به هزینه عدالت؛
- هزینه عدالت: پرداخته شدن هزینه معیارها از طریق سازمان یا طبقه اجتماعی که باید برای آن هزینه کنند.

شهر و ذات طبیعی محیط شهر به ما مکان (سکونت، فعالیت، منبع درآمد، دانش، آموزش و رشد را می‌دهد. مطلوبیت و کیفیت محیط زندگی یک فرد بر نوع واکنش‌های رفتاری و احساسی وی از مکان تأثیرگذار است (Jackson, 2003). زمانی این واکنش‌های رفتاری به رفتار زیست‌محیطی ساکنان شهر تبدیل خواهد شد که به‌عنوان یک ارزش در بین آنان نهادینه شود و در شیوه و کیفیت زندگی آنها نمود پیدا کند (Heidari Temerabadi & Karami, 2022).

به‌طور کلی، کیفیت زندگی به‌عنوان یک مفهوم چند بعدی، شامل عوامل فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و روانشناختی است که به شکل کلی به رضایت شهروندان از زندگی خود اشاره دارد. این مفهوم تأثیر گسترده‌ای بر رفتارها و نگرش‌های زیست محیطی شهروندان دارد. به‌عنوان مثال، افزایش کیفیت زندگی می‌تواند منجر به کاهش مصرف انرژی، حفظ منابع طبیعی و حمایت از محیط زیست شود. همچنین، افزایش کیفیت زندگی ممکن است باعث افزایش همبستگی و همکاری در جوامع شهری شود که این نقش مهمی در حفظ محیط زیست دارد. برخورداری از کیفیت زندگی مناسب همچنین می‌تواند تأثیرات مثبتی بر بهزیستی روانی شهروندان داشته باشد که این نقش مهمی در تغییر رفتارها و نگرش‌های زیست محیطی دارد. افراد با رضایت بالاتر از زندگی خود، ممکن است بهترین تصمیمات را در رابطه با حفظ محیط زیست بگیرند و به‌عنوان فرد مسئول و همکار در حفظ محیط زیست عمل کنند. این رابطه بر اساس تحقیقات و مطالعات مختلف، به وضوح نشان داده شده است که افرادی که از زندگی خود در جامعه رضایت دارند، به‌طور کلی به رفتارهای زیست محیطی مثبت‌تری پرداخته و نگرانی بیشتری نسبت به حفظ محیط زیست دارند. این افراد به دنبال اقدامات عملی برای حفظ محیط زیست هستند و تمایل بیشتری به شرکت در فعالیت‌های محیط زیستی دارند. علاوه بر این، این افراد با افزایش رضایت از زندگی در جامعه، بهبود چشمگیری در رفتارهای زیست محیطی خود نشان می‌دهند (Keles, 2012). عوامل مختلفی ممکن است در این رابطه تأثیرگذار باشند. به‌عنوان مثال، فردی که از

شغل و درآمد خود رضایت دارد، ممکن است بهترین امکانات برای حفظ محیط زیست را در اختیار داشته باشد و بتواند به راحتی در فعالیت‌های زیست‌محیطی شرکت کند. همچنین، فردی که از روابط اجتماعی خود رضایت دارد، ممکن است به عنوان یک عضو فعال و مسئول در جامعه، به حفظ محیط زیست توجه بیشتری داشته باشد. بنابراین، به نظر می‌رسد که رضایت از زندگی در جامعه و رفتارهای زیست‌محیطی دارای یک رابطه مثبت و دوسویه است. از این رو، توجه به افزایش سطح رضایت از زندگی در جامعه ممکن است منجر به بهبود رفتارهای زیست‌محیطی شود و برعکس، اقدامات برای حفظ محیط زیست نیز ممکن است منجر به افزایش رضایت از زندگی در جامعه شود. بنابراین، می‌توان گفت که بین کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان رابطه وجود دارد.

شکل ۱. مدل نظری پژوهش برای آزمون تأثیر کیفیت زندگی بر رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان

پیشینه پژوهش

یافته‌های زینی‌وند در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی رابطه شاخص‌های اقتصادی- اجتماعی کیفیت زندگی و کیفیت محیط‌زیست در کشورهای منتخب توسعه‌یافته و در حال توسعه»، بیانگر آن است که کیفیت زندگی بر کیفیت محیط‌زیست در هر دو گروه کشورهای مورد مطالعه تأثیر مثبتی دارد (Zeinivand, 2015).

ضرغامی و فتوره‌چی در تحقیقی با عنوان «تأثیر رفتار پایدار بر کیفیت زندگی مبتنی بر رفتار محیطی»، نشان دادند که پایداری و کیفیت زندگی به شدت و به‌طور قابل توجهی به هم مرتبط است. علاوه بر این، بر خلاف انتظارات، رفتارهای پایدار به دنبال مجموعه‌ای از پیامدهای مثبت روانشناختی است که همچنین شاخص‌های کیفیت زندگی را تشکیل می‌دهند. این عواقب عبارتند از رضایت، احساسات خودکارآمدی، انگیزه ذاتی، رفاه روانشناختی و تجدید، شادی و لذت (Zarghami & Fatorechi, 2018).

حیدری ساربان در پژوهشی تحت عنوان «مطالعه و تحلیل عوامل اجتماعی مؤثر در بهبود رفتارهای معطوف به حفظ محیط زیست مناطق روستایی، مطالعه موردی: شهرستان اردبیل»، نشان داد که مهم‌ترین عوامل اجتماعی مؤثر در بهبود رفتارهای معطوف به حفظ محیط زیست در منطقه مطالعه‌شده شامل تقویت سرمایه اجتماعی و تعلق سرزمینی، ارتقای ظرفیت‌های شناختی و ترویج مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تقویت اخلاق‌مداری اجتماعی و ترویج سبک زندگی حافظ محیط زیست و تقویت شاخص‌های رفاه اجتماعی و بهبود رضایت‌مندی (کیفیت زندگی و...) است (Heidari Sarban, 2019).

یافته‌های حاجیلو، علیزاده اقدم و سقلی در پژوهشی با عنوان «رابطه سواد بوم شناختی، سرمایه اجتماعی و رضایت از زندگی با دغدغه محیط زیستی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تبریز)»، نشان می‌دهد متغیر سواد محیط زیستی با ضریب استاندارد ۰/۲۸۱ رابطه معنی‌داری با دغدغه محیط زیستی دانشجویان دارد اما دو متغیر رضایت اجتماعی و سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری بر میزان دغدغه محیط زیست دانشجویان دانشگاه تبریز نداشته است (Hajilo, Alizadeh-Aghdam & Saghi, 2019).

یافته‌های دالوند، شاطریان و حیدری در پژوهشی با عنوان «مدل‌سازی تأثیر زیست‌پذیری بر کیفیت زندگی مبتنی بر نظرسنجی عمومی؛ مطالعه موردی: شهر دورود»، بیانگر آن است که عامل آموزشی، با ضریب رگرسیون ۰/۷۲ بیشترین اثر را بر زیست‌پذیری و عامل زیست‌محیطی با وزن عاملی ۰/۸۲ بیشترین اثر را بر کیفیت زندگی در شهر دورود داشته‌اند. در نهایت زیست‌پذیری با ضریب رگرسیون ۰/۹۸ تأثیر بسیار زیادی بر کیفیت زندگی در شهر دورود داشته است (Dalvand, Shaterian & Heydari, 2021).

حیدری و کرمی در مطالعه‌ای تحت عنوان «تحلیل نقش مؤلفه‌های منظر شهری بر کیفیت محیط زیست شهری و رفتار زیست محیطی شهروندان»، بیانگر آن است که شاخص‌های تعادل و کیفیت بصری و تعلق به مکان به ترتیب با ضرایب تأثیر ۰/۴۵۳ و ۰/۱۹۲ بیشترین تأثیر را تعادل و کیفیت بصری بر منظر شهری داشت. در این میان با توجه به ضریب تأثیر بالای شاخص تعادل و کیفیت بصری بر منظر شهری و اینکه مولفه‌های مربوط به شاخص تعادل و کیفیت بصری عمدتاً ویژگی‌های زیبایی‌شناسانه منظر شهر و محله است، می‌تواند

نقش قابل توجهی در ارتقای منظر شهری کرج داشته باشد. در واقع، محیط‌های شهری که کیفیت مطلوبی از نظر شاخص‌های ذکر شده را دارا باشند، علاقه‌مندی مردم به حضور در فضای شهری، حس تعلق در محل سکونت و کار خود و اقدام به رفتارهای زیست محیطی بیشتر خواهد بود (Heidari Temerabadi & Karami, 2022).

یافته‌های کلس در پژوهشی با عنوان «کیفیت زندگی و محیط‌زیست»، بیانگر آن است که رابطه بین کیفیت زندگی و محیط زیست در چند دهه اخیر به موضوع مهمی برای مطالعه تبدیل شده است. نشریات متعددی در محافل دانشگاهی تولید می‌شود و سازمان‌هایی مانند سازمان ملل متحد، آژانس‌های تخصصی آن، اتحادیه اروپا و شورای اروپا کمک زیادی به پیشرفت اندیشه‌ها و رفتارهای زیست محیطی کرده‌اند. به‌طوری که افزایش کیفیت زندگی را عاملی مهم در افزایش رفتارها و نگرش‌های زیست‌محیطی مسئولانه می‌دانند (Keles, 2012). اشتريميكينه در پژوهشی با عنوان «شاخص‌های محیطی برای ارزیابی کیفیت زندگی»، نشان داد که ارتقای کیفیت زندگی هدف اصلی توسعه پایدار است و با افزایش کیفیت محیطی، رفتار مسئولانه زیست محیطی و مصرف خدمات زیست محیطی نیز در افراد افزایش می‌یابد (Šreimikienė, 2015).

یافته‌های دل ساز سالازار و پرز ای پرز در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر متفاوت رضایت از زندگی بر رفتارهای حامی زیست محیطی کم هزینه و پر هزینه»، بیانگر آن است که رضایت از زندگی تأثیر قوی‌تر و قابل توجه‌تری بر رفتارهای حامی زیست محیطی پر هزینه نسبت به رفتارهای حامی زیست محیطی کم هزینه دارد. در پژوهش آنها رفتارهای حامی زیست محیطی کم هزینه به‌عنوان فعالیت‌های بازیافت تعریف شده است و در رفتارهای زیست محیطی پر هزینه از پاسخ‌دهندگان در مورد تمایل آنها برای پرداخت هزینه اضافی برای جبران انتشار دی اکسید کربن سوال پرسیده شده بود (Del Saz Salazar & Pérez y Pérez, 2021).

در جمع‌بندی پیشینه پژوهش می‌توان گفت که در تحقیقات انجام شده داخلی تقریباً به مطالعه رابطه کیفیت زندگی با رفتارهای زیست محیطی شهروندان پرداخته نشده و عمدتاً به رابطه رضایت از زندگی، زیست‌پذیری، منظر شهری و... پرداخته شده است. اما در تحقیقات خارجی به شکل محدودی به مطالعه رابطه کیفیت زندگی با رفتارهای زیست محیطی شهروندان پرداخته شده است. لذا، پژوهش حاضر با هدف پر کردن این خلاء علمی صورت گرفته است. این در حالی است که پژوهش در مورد رابطه کیفیت زندگی و رفتارهای زیست محیطی از اهمیت بسیاری برخوردار است. انجام پژوهش در این حوزه می‌تواند به ما کمک کند تا بهترین راهکارها و استراتژی‌ها را برای بهبود کیفیت زندگی و حفظ محیط زیست پیدا کنیم. در واقع، انجام این دست پژوهش‌ها می‌تواند نقش مهمی در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی در حوزه‌های مختلف همچون بهداشت عمومی، حفاظت از محیط زیست، توسعه پایدار و توسعه اجتماعی داشته باشند.

روش پژوهش

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و نوع آن کاربردی است. روش جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت اسنادی و میدانی (پرسشنامه) بود. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه بسته، دارای جهت مثبت و طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت ۱ تا ۵ (کاملاً مخالفم: ۱، مخالف: ۲، بی‌نظر: ۳، موافقم: ۴، کاملاً موافقم: ۵) صورت گرفت. جامعه آماری تحقیق را شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر رشت شامل ۴۸۴۹۶۷ نفر تشکیل می‌دهند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای توزیع گردید. مناطق و محلات نمونه‌گیری در جدول زیر آورده شده است (جدول ۱).

جدول ۱: مناطق و محلات نمونه‌گیری

منطقه شهری	محلات	تعداد بلوک از هر محله	تعداد واحد نمونه از هر بلوک	تعداد نفر نمونه از هر محله
۱	گلزار	۴	۱۰	۳۹
	معلم	۴	۱۰	۳۸
۲	منظریه	۴	۱۰	۳۸
	باقرآباد	۴	۱۰	۳۸
۳	جانبازان	۴	۱۰	۳۹
	ایستگاه انزلی	۴	۱۰	۳۸
۴	حمیدیان	۴	۱۰	۳۹
	بلوار لاکان	۴	۱۰	۳۸
۵	کوی بیانی	۴	۱۰	۳۹
	پیام نور	۴	۱۰	۳۸
جمع		۴۰	۱۰۰	۳۸۴

متغیرهای تحقیق شامل کیفیت زندگی شهری و رفتارهای زیست‌محیطی است. کیفیت زندگی شهری با بهره‌گیری از پژوهش ربانی و کیانیپور (2007) با استفاده از شاخص‌های چهارگانه «احساس بهزیستی»، «احساس رضایت از زندگی در اجتماع»، «استانداردهای شهروندی» و «منزلت نقشی» سنجیده شده است. مفهوم رفتارهای زیست‌محیطی با بهره‌گیری از پژوهش دسترس و خواجه‌نوری (2019) با استفاده از شاخص‌های رفتارهای زیست‌محیطی عام (شامل رفتارهای عمومی افراد در شرایط مختلف همچون جمع‌آوری زباله و فکر کردن به اینکه چطور کمتر زباله تولید کنند)، رفتار زیست‌محیطی در حوزه آلودگی هوا (همچون ترجیح وسیله نقلیه عمومی)، رفتار زیست‌محیطی مصرف بهینه آب (توجه به مصارف کمتر آب در شرایط مختلف)، رفتار زیست‌محیطی بازیافت (تفکیک زباله) مورد سنجش قرار گرفته است. در جدول ۲، گویه‌های مورد استفاده برای سنجش کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی قابل ملاحظه است.

جدول ۲: ابعاد و گویه‌های کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی

متغیر	بعد	گویه‌ها
کیفیت زندگی	احساس بهزیستی	- زندگی‌ام سرشار از خوشحالی و شادابی است.
		- زندگی توأم با آرامشی دارم.
		- اوقات فراغتم سرشار از برنامه‌های سرگرم‌کننده است و به همین خاطر از زندگی لذت می‌برم.
		- خودم را در زندگی آدم موفق می‌دانم.
		- زندگی‌م سال به سال بهتر می‌شود و رو به جلو می‌روم.
	احساس رضایت	- با گذشت زمان توانا‌تیم در غلبه بر مشکلات بیشتر شده است.
		- در غلبه بر ناتوانایی‌های مالی و مشکلات زندگی، خودم را آدم موفق می‌دانم.
		- از زندگی خانوادگی‌ام لذت می‌برم.
		- محدودیت‌ها و مشکلات زندگی قادر نیستند توانایی من در اداره امور را تضعیف کنند.
		- از خدماتی که شهرداری برای مردم فراهم می‌کند رضایت دارم.
استانداردهای شهروندی	کیفیت زندگی	- با همسایه‌های محله، روابط خانوادگی دارم و از رفت و آمد با آنها لذت می‌برم.
		- همسایه از فامیل هم بیشتر به درد آدم می‌خورد و می‌تواند در مواقع بحرانی به داد آدم برسد.
		- زندگی، تنها وقتی برایم معنی پیدا می‌کند که روابط اجتماعی‌ام با دوستان و آشنایان برقرار باشد.
		- از طرح‌ها و برنامه‌های دولت جدید استقبال می‌کنم و رضایت دارم.
		- مذاکرات دولتمردان در خصوص لغو تحریم‌ها امری مثبت در بهبود دادن به زندگی مردم است.
	احساس رضایت	- به عنوان یک شهروند مقررات راهنمایی و رانندگی را رعایت می‌کنم.
		- به حقوق دیگران در جامعه احترام می‌گذارم و به حق کسی تجاوز نمی‌کنم.
		- از صدمه زدن به اموال عمومی خودداری می‌کنم.
		- از شنیدن سرود ملی و برافراشته‌شدن پرچم ایران در عرصه‌های بین‌المللی احساس غرور می‌کنم.
		- اگر با کسی مواجه شدم که به کمک نیاز داشت در حد توانم به او کمک می‌کنم.
استانداردهای شهروندی	احساس رضایت	- هر وقت تیم‌های ورزشی شهرم برنده می‌شوند احساس غرور می‌کنم.
		- در مناسبت‌های مذهبی شرکت می‌کنم چون رضایت معنوی کسب می‌کنم.
		- به نظرم نیروی انتظامی و پلیس ۱۱۰ در برقراری امنیت و حمایت از مردم بسیار فعال هستند.
		- قوه قضائیه کاملاً در جهت استیفای حقوق مردم و برقراری عدالت عمل می‌کند.
		- از خدمات بیمه استفاده می‌کنم و از نحوه ارائه آن رضایت دارم.
		- شرکت در انتخابات شورای شهر باعث می‌شود آدم بتواند در اداره امور شهرش نقش داشته باشد.
استانداردهای شهروندی	کیفیت زندگی	- قوانین و مقررات دولت در ایجاد امنیت اقتصادی موثر بوده است.
		- به نظرم نظام آموزش و پرورش خدمات مناسبی برای مردم فراهم می‌کند.

ادامه جدول ۲: ابعاد و گویه‌های کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی

متغیر	بعد	گویه‌ها
منزلت نقشی		- به نظرم آدم باصلاحیت و شایسته‌ای هستم.
		- در اجرای وظایف روزمره از کفایت و توانایی بالایی برخوردارم.
		- به توانایی‌هایم در اجرای نقش‌های زندگی ایمان دارم.
		- در روابط اجتماعی با دیگران، قدرت تاثیرگذاری بالایی دارم.
		- اکثر مواقع در انجام کارها عملکرد مثبتی از خودم به جا می‌گذارم.
		- به نظر خودم از شعور اجتماعی بالایی برخوردارم.
		- روابطم با دوستانم به گونه‌ای است که آنها به دوستی با من افتخار می‌کنند.
		- در خانواده‌ام از شأن و احترام بالایی برخوردارم.
		- ریختن آشغال در کوچه و خیابان
		- فکر کردن به اینکه چطور کمتر زباله تولید کنم
رفتارهای زیست‌محیطی عام		- شکستن و کندن گل‌ها و شاخ و برگ گیاهان
		- رها کردن زباله‌ها در هنگام گردش و تفریح
		- برداشتن زباله دیگران از زمین
		- ترجیح وسایل حمل و نقل عمومی به ماشین شخصی
رفتارهای زیست‌محیطی در حوزه آلودگی هوا		- خاموش کردن موتور ماشین پشت چراغ قرمز
		- پرداخت مالیات محیط‌زیستی (مانند حق پارک ماشین در خیابان)
		- استفاده کمتر از شوینده‌های شیمیایی مانند ریکا و صابون
		- یکسره باز بودن شیر آب در موقع شستن ظروف یا مسواک زدن
رفتارهای زیست‌محیطی مصرف بهینه آب		- باز کردن شیر آب برای خنک شدن آب آشامیدنی
		- باز گذاشتن دوش آب تا پایان موقع حمام کردن یا دوش گرفتن
		- جدا کردن کاغذ و زباله‌های خشک از زباله‌های تر
		- استفاده دوباره از کاغذ باطله
رفتارهای زیست‌محیطی بازیافت		- استفاده از نایلون‌ها یا پاکت‌های مشمایی
		- توجه به قابل بازیافت بودن وسایل هنگام خرید

برای ارزیابی اعتبار ابزار تحقیق از نظرات کارشناسان دستگاه‌های اجرایی (اداره کل حفاظت محیط زیست رشت، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان) و اساتید (جامعه‌شناسی، شهرسازی و طراحی شهری، برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، اقتصاد) و اعتبار سازه‌ای همگرا^۱ و برای ارزیابی میزان پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید (جدول ۳). برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS و با استفاده از آزمون‌های آماری همبستگی پیرسون (جهت مشخص نمودن رابطه بین کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی) و تحلیل چندمتغیره (جهت مشخص ساختن تاثیر کیفیت زندگی بر رفتارهای زیست‌محیطی) استفاده شده است.

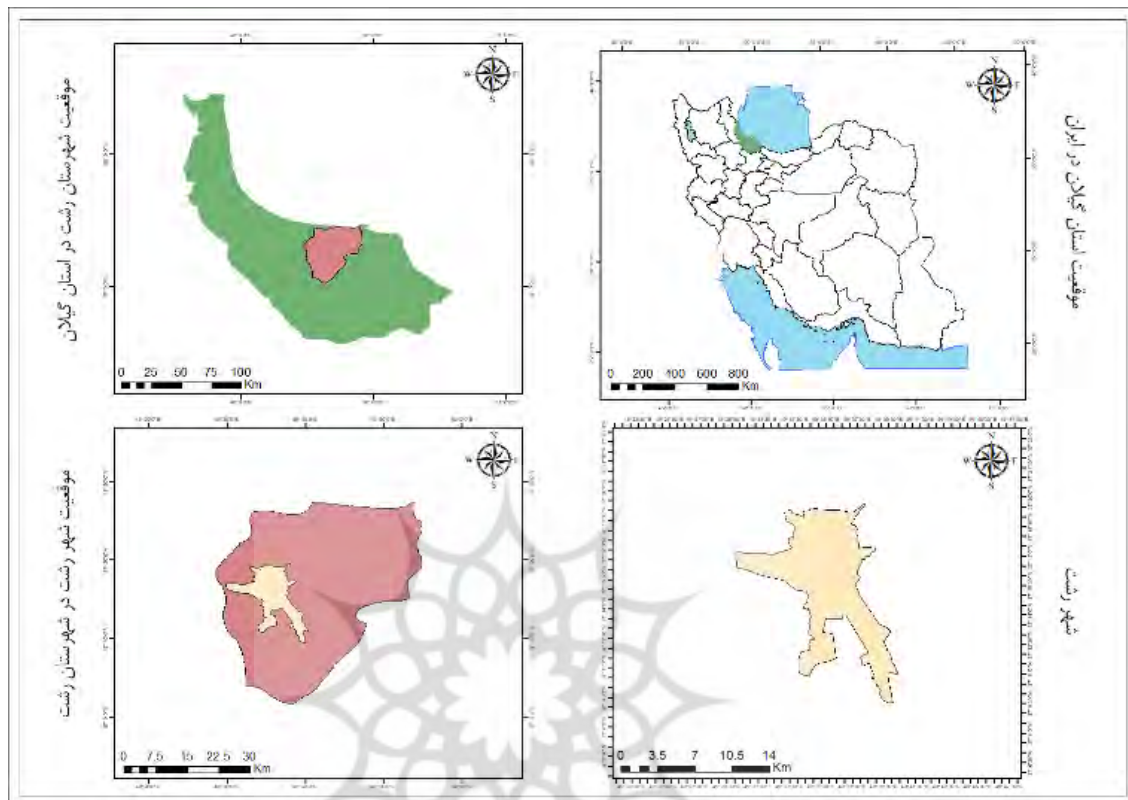
جدول ۳: اعتبار و پایایی متغیرهای تحقیق

متغیر	کیفیت زندگی شهری	رفتارهای زیست‌محیطی
اعتبار همگرا	۰/۴۴	۰/۵۲
آلفای کرونباخ	۰/۷۹	۰/۸۰

محدوده مورد مطالعه

شهر رشت در مرکز استان گیلان از استان‌های شمالی کشور، ما بین طول شرقی ۴۹ درجه و عرض شمالی ۳۷ درجه واقع شده است. مساحت شهر در حال حاضر به حدود ۱۳۰۰۰ هکتار بالغ می‌گردد. همچنین طبق نتایج آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور به

سال ۱۳۹۵، شهر رشت دارای جمعیتی معادل ۶۷۹۹۹۵ نفر است (به لحاظ جمعیتی حائز رتبه یازدهم در کشور است). شهر رشت در منطقه موسوم به شمال (شامل استان‌های گلستان، مازندران و گیلان)، شهر اول به لحاظ جمعیتی و عملکردی محسوب می‌شود (Hojjati, Pourmohammadi & Ghorbani, 2018).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهر رشت

یافته‌ها و بحث

از لحاظ تعداد پاسخگویان، ۵۳ درصد مشارکت‌کنندگان مرد و ۴۷ درصد زن هستند. پاسخگویان در بازه سنی ۱۸ تا ۶۷ سال قرار دارند و میانگین سنی آنها ۴۱/۵۲ سال است. ۳۶/۷۰ درصد پاسخگویان مجرد، ۶۰/۳۰ درصد متأهل و ۳ درصد نیز مطلقه هستند. از لحاظ تحصیلات، ۹/۱۱ درصد پاسخگویان بی‌سواد، ۱۵/۱۰ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۱۵/۳۶ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۲۲/۶۵ درصد دیپلم، ۲۰/۸۳ درصد کارشناسی و ۱۶/۹۲ درصد نیز دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری هستند. همچنین، از لحاظ وضعیت اشتغال، ۳۰/۹۰ درصد پاسخگویان دارای شغل دولتی یا کارمند، ۲۸/۱۰ درصد دارای شغل آزاد، ۱۰ درصد خانه‌دار، ۷/۵۰ درصد بازنشسته، ۱۳/۱۰ درصد دانشجو و ۸ درصد بیکار بودند. ارزیابی پاسخگویان از متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش نشان می‌دهد که میانگین به‌دست آمده برای متغیر کیفیت زندگی شهری ۹۵/۱۲ و رفتارهای زیست‌محیطی ۶۱/۰۱ است. این بدین معنا است که کیفیت زندگی شهری و رفتارهای زیست‌محیطی در سطح متوسطی قرار دارند و بخش قابل توجهی از پاسخگویان آنها را تجربه کرده‌اند (جدول ۴).

جدول ۴: توزیع میانگین متغیرهای تحقیق

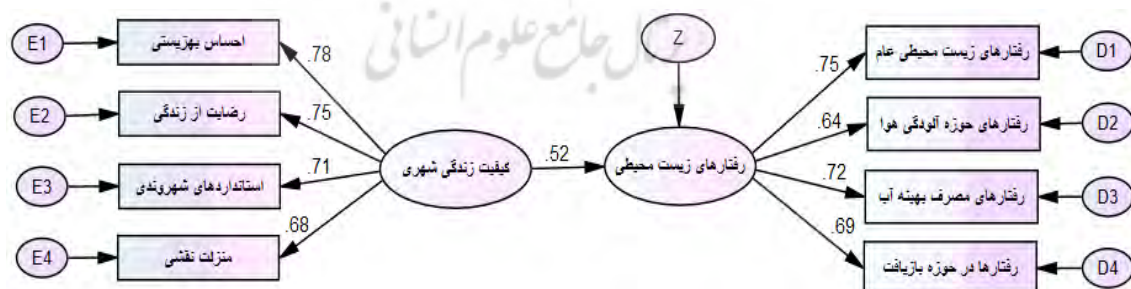
متغیر	حدافل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین
احساس بهزیستی	۹	۴۵	۷/۹۶	۲۴/۵۰
احساس رضایت از زندگی در اجتماع	۶	۳۰	۴/۹۴	۱۹/۴۰
استانداردهای شهروندی	۱۳	۶۵	۸/۴۹	۳۶/۳۰
منزلت نقشی	۸	۴۰	۵/۵۷	۱۹/۷۰
کیفیت زندگی شهری (کل)	۳۶	۱۸۰	۱۷/۴۸	۹۵/۱۲
رفتارهای زیست‌محیطی عام	۱۳	۶۵	۷/۰۴	۳۷/۱۱
رفتارهای زیست‌محیطی در حوزه آلودگی هوا	۴	۲۰	۲/۴۲	۱۱/۲۰
رفتارهای زیست‌محیطی در زمینه مصرف بهینه آب	۴	۲۰	۲/۱۰	۱۰/۹۵
رفتارهای زیست‌محیطی در زمینه بازیافت	۴	۲۰	۲/۶۵	۱۲/۲۵
رفتارهای زیست‌محیطی (کل)	۲۵	۱۲۵	۱۳/۵۹	۶۱/۰۱

برای آزمون رابطه کیفیت زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. تحلیل داده‌ها بیانگر آن است که بین کیفیت زندگی با رفتارهای زیست‌محیطی با توجه به سطح معناداری به‌دست آمده که کوچکتر از ۰/۰۵ است، همبستگی معنی‌دار مستقیمی وجود دارد؛ به‌طوری‌که با افزایش میزان کیفیت زندگی شهروندان میزان رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان نیز افزایش می‌یابد. در این جدول، رابطه مولفه‌های کیفیت زندگی با مولفه‌های رفتارهای زیست‌محیطی قابل ملاحظه است. (جدول ۵).

جدول ۵: همبستگی کیفیت زندگی و ابعاد آن با رفتارهای زیست‌محیطی و ابعاد آن

متغیرهای پژوهش	رفتارهای زیست‌محیطی عام	رفتارهای زیست‌محیطی در حوزه آلودگی هوا	رفتارهای زیست‌محیطی در زمینه مصرف بهینه آب	رفتارهای زیست‌محیطی در زمینه بازیافت	رفتارهای زیست‌محیطی
احساس بهزیستی	۰/۵۱۴**	۰/۴۹۵**	۰/۴۹۵**	۰/۴۹۲**	۰/۵۱۱**
احساس رضایت از زندگی در اجتماع	۰/۵۳۶**	۰/۵۲۴**	۰/۵۲۲**	۰/۵۲۳**	۰/۵۳۴**
استانداردهای شهروندی	۰/۴۹۱**	۰/۵۱۷**	۰/۴۹۳**	۰/۴۷۴**	۰/۵۰۱**
منزلت نقشی	۰/۴۸۲**	۰/۴۸۲**	۰/۴۴۷**	۰/۴۳۳**	۰/۴۵۰**
کیفیت زندگی	۰/۵۰۱**	۰/۴۸۰**	۰/۴۹**	۰/۵۴۰**	۰/۴۸۱**

به منظور آزمون مدل نظری پژوهش با بهره‌گیری از نرم‌افزار Amos از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. در واقع، در پژوهش حاضر به منظور مشخص نمودن تأثیر متغیر کیفیت زندگی شهری بر رفتارهای زیست‌محیطی، مدل نظری یا تدوین‌شده در بین پاسخگویان مورد آزمون قرار گرفته است.

شکل ۳. مدل معادله ساختاری برای آزمون تأثیر کیفیت زندگی شهری بر رفتارهای زیست‌محیطی

با توجه به مدل بالا، اطلاعات جدول زیر بیانگر آن است که کیفیت زندگی تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر رفتارهای زیست‌محیطی (۰/۵۲) دارد و با افزایش میزان کیفیت زندگی شهری، میزان رفتارهای زیست‌محیطی نیز افزایش می‌یابد (جدول ۶).

جدول ۶: ارزیابی تأثیر کیفیت زندگی شهری بر رفتارهای زیست محیطی

وزن رگرسیونی استاندارد	وزن رگرسیونی غیر استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معناداری
۰/۳۹۴	۰/۵۲۰	۴/۴۷۵	۰/۰۰۱

تأثیر کیفیت زندگی بر رفتارهای زیست محیطی

در جدول زیر تعدادی از مهم ترین معیارهای برازش و تفسیر آن ها به همراه مقادیر قابل قبول آن در مدل مفروض آمده است. به طور کلی می توان گفت که عمده شاخص های برازش مدل قابل قبول هستند. بنابراین مدل ترسیم شده، مدلی است که می تواند تا حدودی داده های ما را با مدل نظری تطبیق دهد. به عبارت دیگر، مدل ما نشان می دهد که داده های تجربی ما می توانند به صورت مطلوبی با نظریه ها پوشش داده شوند (جدول ۷).

جدول ۷: معیارهای برازش مدل و تفسیر برازش قابل قبول

معیار برازش مدل	مقدار حاصل در مدل مفروض	سطح قابل قبول	تفسیر	وضعیت پذیرش
نیکویی برازش (GFI)	۰/۹۲	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	قابل قبول
نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)	۰/۹۳	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	قابل قبول
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	۰/۰۴	کوچکتر از ۰/۰۵	مقدار کمتر از ۰/۰۵ یک برازش خوب را نشان می دهد.	قابل قبول
CFI	۰/۹۱	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	قابل قبول
برازش هنجار شده (NFI)	۰/۹۲	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	قابل قبول
کای اسکور نسبی (CMIN/DF)	۲/۴۵	۱ تا ۵	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	قابل قبول
شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۰/۶۵		بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰	قابل قبول
برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۶۹		بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰	قابل قبول
نسبت اقتصاد (PRATIO)	۰/۹۱	۰ تا ۱	مقادیر نزدیک به ۱ حاکی از هزینه کمتر محقق در آزاد کردن پارامترهاست.	قابل قبول

نتیجه گیری

کیفیت زندگی بر اساس جایگاه فرد در فضای اجتماعی، مجموعه امکاناتی را در اختیار فرد قرار می دهد که کیفیت انتخاب های او را شکل می دهند و نوعی رفتار خاص را تسهیل یا منع می کنند. بنابراین در این پژوهش کیفیت زندگی شهری و مولفه های آن (احساس بهزیستی، احساس رضایت از زندگی در اجتماع، استانداردهای شهروندی و منزلت نقشی) را در فضای اجتماعی به عنوان متغیر مستقلی در نظر گرفته ایم که مجموعه رفتارهای متفاوتی را در ارتباط با محیط زیست باعث می شود. در این زمینه، یافته های پژوهش بیانگر آن است که کیفیت زندگی شهری و مولفه های آن با رفتارهای زیست محیطی شهروندان همبستگی مستقیمی دارند؛ به طوری که با افزایش میزان کیفیت زندگی شهری، رفتارهای زیست محیطی شهروندان نیز مسئولانه تر و متعهدانه تر می شود. همچنین آزمون مدل تدوین شده پژوهش نیز نشان داد که کیفیت زندگی تأثیر مستقیمی (۰/۵۲) بر رفتارهای زیست محیطی شهروندان دارد. این یافته در راستای یافته های پژوهش های زینی وند (2015)،

ضرغامی و فتورهچی (2018)، دالوند، شاطریان و حیدری (2021)، حیدری و کرمی (2022)، کلس (2012)، اشتیمریکینه (2015)، دل ساز سالازار و پرز ای پرز (2021) است که کیفیت زندگی شهری را عاملی مؤثر در افزایش رفتارهای زیست محیطی مسئولانه می‌دانند. نتایج نشان داد که کیفیت زندگی به عنوان یک متغیر مهم در تعیین رضایت‌مندی و خوشبختی افراد، تأثیر چشمگیری بر نگرش‌های آنان دارد. افرادی که در یک محیط با کیفیت زندگی مناسب زندگی می‌کنند، معمولاً به شکل مثبت‌تری به جوامع خود و محیط‌زیست اطراف نگاه می‌کنند. آن‌ها احتمالاً بیشتر به ارزش‌های زیست محیطی توجه می‌کنند و به عنوان شهروندان مسئول، نقش فعال‌تری در حفاظت از محیط زیست و پایدارسازی منابع طبیعی دارند. به عبارت دیگر، نگرش‌های مثبت نسبت به کیفیت زندگی، ممکن است باعث تقویت هم‌افزایی شهروندان با محیط زیست شود و آن‌ها را به اقدامات فعالانه در جهت حفاظت از محیط زیست ترغیب کند. علاوه بر نگرش‌ها، کیفیت زندگی نقش مهم و تأثیرگذاری در شکل‌گیری رفتارهای زیست محیطی شهروندان دارد. افرادی که در یک محله یا شهر با کمبود منابع و خدمات اساسی زندگی می‌کنند، ممکن است به دلایل مختلف از جمله فقر، بروز رفتارهای نامطلوب و ضایعه‌آفرین یا مخرب در قبال محیط‌زیست باشند. به عبارت دیگر، فقر و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی ممکن است منجر به رفتارهای ناسالم و خسارت‌آفرین در قبال محیط زیست شود. از سوی دیگر، در محلات با کمبود فضای سبز، فضاهای عمومی مناسب و سبک زندگی نامطلوب، احساس تعلق به محل زندگی کاسته شده و شهروندان احتمالاً نسبت به حفاظت از محیط زیست و پیشگیری از آلودگی‌های محیطی بی‌تفاوت خواهند شد. بنابراین کمبود فضای سبز و فضاهای عمومی مناسب، باعث کاهش توجه به مسائل زیست محیطی و حضور فعال شهروندان در فعالیت‌های حفاظتی خواهد شد. همچنین با بهره‌گیری از دیدگاه کلس (2012) می‌توان گفت که کیفیت زندگی به عنوان یک عامل مؤثر در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای زیست محیطی شهروندان تأثیرات چشمگیری دارد. این تأثیرات می‌تواند به صورت مستقیم یا غیرمستقیم از طریق عوامل فردی و اجتماعی افراد مؤثر باشد. به عنوان مثال، افراد با کیفیت زندگی بالا ممکن است به عنوان شهروندان فعال‌تر و مسئول‌تر در حفظ محیط‌زیست عمل کنند. آن‌ها ممکن است به صورت فعال در فعالیت‌های محافظت از محیط‌زیست شرکت کنند و نقش فعال‌تری در اجتماع خود داشته باشند. علاوه بر این، کیفیت زندگی می‌تواند بر نگرش‌های افراد نسبت به مسائل زیست محیطی تأثیر گذار باشد. افراد با کیفیت زندگی بالاتر ممکن است نگرش‌های مثبت‌تر و توجه بیشتری نسبت به حفظ و بهبود محیط زیست داشته باشند. به علاوه، کیفیت زندگی می‌تواند تأثیرات غیرمستقیم بر نگرش‌ها و رفتارهای زیست محیطی شهروندان داشته باشد. به عنوان مثال، یک جامعه با کیفیت زندگی بالا ممکن است به صورت کلی برای حفظ محیط زیست حساس‌تر باشد و ساختارهای سازماندهی شده‌ای برای حفظ زیست بوم طبقه‌بندی کند. در نتیجه، این ساختارهای سازماندهی شده به شکل دستورالعمل‌ها، قوانین و سیاست‌های حکومت و جوامع محلی تبدیل شده و نقش مؤثر در شکل‌گیری رفتارهای زیست محیطی شهروندان دارند.

افزون بر این، از منظر روان‌شناسی محیطی، برای درک و شناخت محیط اطرافمان از دامنه گسترده‌ای از حواس و احساسات همراه با دیدن و ثبت کردن تصاویر و ذخیره و یادآوری کمک گرفته می‌شود. واکنش احساسی و عاطفی پس از درگیر شدن حواس انسانی در محیط‌های شهری باعث بازخوردهایی مانند تشویش یا آرامش، تغییرات احساسی، تغییرات رفتاری و... می‌شود. از دیدگاه روانشناسی محیطی، ادراک محیطی یعنی تأثیر عوامل محیطی بر ویژگی‌های رفتاری افراد، زمانی که محیط‌های شهری کیفیت مطلوبی از نظر شاخص‌های ذکر شده را دارا باشند، علاقه‌مندی مردم به حضور در فضای شهری، حس تعلق در محل سکونت و کار خود و اقدام به رفتارهای زیست محیطی همچون اهمیت دادن به نریختن آشغال در معابر و... بیشتر خواهد شد. تصور ذهنی شهروندان از محیط زندگی شهری براساس ویژگی‌های فردی و طبقه اجتماعی، اقتصادی و سطح فرهنگ و... اگر همراه با یک دید همه جانبه نسبت به تمام ابعاد کیفی محیط شکل بگیرد، باعث اتخاذ تصمیمات عملی‌تر در جهت ارتقاء رفتارهای زیست محیطی خواهد بود. علاوه بر این، انتظار می‌رود هرچه محیط زندگی افراد از امکانات بیشتری برخوردار باشد، آن‌ها توجه بیشتری به مسائل محیط‌زیستی نشان دهند و بنابراین ساکنان شهرهای بزرگ دغدغه‌های محیط زیستی بیشتری داشته باشند. ساکنان مناطق روستایی که معیشت شان وابسته به محیط طبیعی است به بهره‌برداری از آن برای توسعه اقتصادی اولویت بیشتری می‌دهند در حالی که شهرنشینان بیشتر در معرض کاستی‌های مرتبط با محیط‌زیست از جمله افزایش آلودگی‌های محیط زیستی هستند. در نتیجه وضعیت نارضایتی اجتماعی از زندگی در آن‌ها ایجاد می‌شود و با افزایش نارضایتی‌های اجتماعی، احتمال کاهش رفتارهای زیست محیطی افزایش می‌یابد.

با توجه به یافته‌های پژوهش برای افزایش رفتارهای زیست محیطی شهروندان می‌توان پیشنهادات زیر را طرح نمود:

۱- همان‌طور که یافته‌های پژوهش نشان داد کیفیت زندگی تأثیر مستقیمی بر نگرش‌ها و رفتارهای زیست محیطی شهروندان دارد. به‌طوری‌که، افزایش کیفیت زندگی باعث بهبود نگرش‌ها و رفتارهای زیست محیطی شهروندان می‌شود. بنابراین ضروری است از طریق

بهبود کیفیت زندگی شهروندان گام‌های مثبتی به سمت ارتقاء نگرش‌ها و رفتارهای زیست‌محیطی مسئولانه برداریم. در این زمینه می‌توان اقدامات زیر را انجام داد:

۱-۱- توسعه فضای سبز: یکی از راهکارهای مهم برای بهبود کیفیت زندگی شهروندان، توسعه فضای سبز در شهرها است. ایجاد پارک‌ها، باغ‌ها و فضاهای سبز در محل‌های عمومی، علاوه بر افزایش زیبایی شهر، باعث افزایش سلامت روانی و فیزیکی شهروندان می‌شود. این اقدام همچنین می‌تواند به کاهش آلودگی هوا و حفظ محیط زیست کمک کند.

۲-۱- تسهیل در دسترسی به خدمات اساسی: تسهیل در دسترسی به خدمات اساسی مانند بهداشت، آب، برق، گاز و حمل و نقل عمومی نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی شهروندان دارد. افزایش دسترسی به این خدمات موجب کاهش ناراضی‌ها و افزایش رضایت شهروندان می‌شود.

۳-۱- توسعه زیرساخت‌های شهری: توسعه و بهبود زیرساخت‌های شهری مانند جاده‌ها، پل‌ها، فضای عمومی و تأمین آب و برق باعث افزایش رفاه و رضایت شهروندان می‌شود. این اقدامات موجب افزایش امنیت و راحتی در زندگی روزمره شهروندان می‌شود.

۴-۱- حمایت از فرهنگ و هنر: حمایت از فعالیت‌های فرهنگی و هنری نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی شهروندان دارد. فعالیت‌های فرهنگی و هنری باعث افزایش آگاهی و توسعه فرهنگ شهروندان می‌شود که در نتیجه آن، زندگی روزمره آن‌ها پر از شادابی و لذت خواهد بود.

۵-۱- ترویج فعالیت‌های ورزشی: ورزش تأثیر چشمگیری بر کیفیت زندگی شهروندان دارد. ترویج فعالیت‌های ورزشی و اختصاص منابع لازم به این حوزه، باعث افزایش سلامت و رضایت شهروندان می‌شود.

۲- همچنین برای تقویت نگرش‌ها و رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان می‌توان اقدامات زیر را انجام داد:

۱-۲- آموزش و اطلاع رسانی: برای تغییر نگرش‌ها و رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان، آموزش و اطلاع‌رسانی مناسب از اهمیت و تأثیرات محیط زیست بر جامعه بسیار حائز اهمیت است. برگزاری کارگاه‌ها، سخنرانی‌ها و ارائه مطالب آموزشی در مدارس، دانشگاه‌ها و مراکز فرهنگی و هنری می‌تواند به افزایش آگاهی شهروندان و افزایش توجه آنان به مسائل محیطی کمک کند.

۲-۲- تشویق به استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی: استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی به جای خودرو شخصی می‌تواند به کاهش آلودگی هوا و ترافیک شهر کمک کند. بنابراین، باید سیاست‌ها و برنامه‌های تشویقی برای استفاده بیشتر از وسایل حمل و نقل عمومی تدوین شود.

۳-۲- ارتقاء فضای سبز: فضاهای سبز در شهرها نقش بسیار مهمی در بهبود کیفیت هوا، جذابیت شهر و رفاه شهروندان دارند. بنابراین، اقدامات برای افزایش فضاهای سبز، بهسازی پارک‌ها و باغ‌ها و کاشت درختان باید در دستور کار قرار گیرد.

۴-۲- مدیریت پسماندها: مدیریت صحیح پسماندها و کاهش مصرف بهبود قابل توجه در کاهش آلودگی هوا و خاک، صرفه‌جویی در منابع طبیعی و حفظ منابع زمین است. بنابراین، ترویج جدیدترین روش‌های مدیریت پسماندها و تشویق به بازیافت و کمترین استفاده از مواد قابل دور انداختن بسیار حائز اهمیت است.

۵-۲- حفاظت از منابع آب: حفاظت از منابع آب شیرین یک دغدغه مهم در محافظت از محیط زیست است. بنابراین، باید اقدامات جدی برای کاهش مصرف آب، تصفیه و بازگرداندن آب‌های آلوده و حفظ منابع آب انجام شود.

References

- Adhami, A., & Akbarzadeh, E. (2011). A study on the effective cultural factors involving in protection of the environment in Tehran. *Sociological Studies of Youth*. 1(1), 62-37. (In Persian) URL: <https://www.sid.ir/paper/170183/fa>
- Afshani, S. A., & Ahmadi, N. (2019). The Relationship between community Development Planning and Quality of Life in Mehriz City. *Journal of Sociological Urban Studies*, 9 (30), 29-1. (In Persian) URL: <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/urb/Article/1015826>
- Blake, J. (2016). Iran's environmental challenges; Environmental sustainability in Iran: the bumpy road ahead. London Middle East Institute, University of London.
- Dalvand, H., Shaterian, M. & Haidary, R. (2021). Structural Modeling of Livability Effect on Quality of Life based on the Public Survey Case Study: Dorud City. *Sustainable city*, 4(1), 71-86. (In Persian) DOR: [20.1001.1.24766631.1400.4.1.5.7](https://doi.org/10.24766/6631.1400.4.1.5.7)

- Dastras, F. and Khajenoori, B. (2019). The Relationship between Lifestyle and Environmental Behavior of Citizens of Shiraz City. *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 13(4), 1-30. (In Persian) DOI: [10.22055/qjsd.2019.25747.1654](https://doi.org/10.22055/qjsd.2019.25747.1654)
- Del Mar Martínez-Bravo, M., Martínez-del-Río, J., & Antolín-López, R. (2019). Trade-offs among urban sustainability, pollution and livability in European cities. *Journal of Cleaner Production*, 224, 651-660. DOI: [10.1016/j.jclepro.2019.03.110](https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.03.110)
- Del Saz Salazar, S., & Pérez y Pérez, L. (2021). Exploring the differential effect of life satisfaction on low and high-cost pro-environmental behaviors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 277. DOI: [10.3390/ijerph19010277](https://doi.org/10.3390/ijerph19010277)
- Ebrahimi, N., Mohseni, R., & Elmi, M. (2022). The role of quality of life and defenseless urban spaces in the tendency to urban violence (Case study: Rasht). *Urban Planning Knowledge*, 6(2), 147-162. (In Persian) DOI: [10.22124/upk.2022.22360.1774](https://doi.org/10.22124/upk.2022.22360.1774)
- Fathi, Z., Kanani, M. A. & Chavoushian, H. (2015). Analysis of the Environmental Behaviors of the Residents of Rasht City with Emphasis on Lifestyle. *Sociological Cultural Studies*, 6 (3), 87-104. (In Persian) URL: https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_1966.html?lang=fa
- Ghanbari, A., Soltanzadeh, A., & Sadig, M. (2013). A comparative study of quality of life in villages merged with newly designed urban nuclei (case of study: the city of Tabriz). *Urban Studies*, 3(7), 167-191. (In Persian) URL: <https://sanad.iau.ir/Journal/urb/Article/1016037>
- Hajilou, F., Alizadeh Aghdam, M. B. & Saghali, S. (2020). The Study of relationship between ecological literacy, social capital and social satisfaction with environmental concerns. *Environmental Sciences*, 18(4), 69-86. (In Persian) DOI: [10.52547/envs.18.4.69](https://doi.org/10.52547/envs.18.4.69)
- Hataminezhad, H., Manouchehri Miandoab, Baharlo, A. I., Ebrahimpour, A. & Hataminezhad, H. (2012). City and social justice: analytic inequalities of neighborhood (the case study: the old neighborhoods Miandoab city). *Human Geography Research Quarterly*, 44(80), 41-63. (In Persian) DOI: [10.22059/JHGR.2012.24600](https://doi.org/10.22059/JHGR.2012.24600)
- Heidari Sarban, V. (2019). Study and analysis of social factors on empowerment of behaviors related to environment conservation in the rural areas, case study: Ardebil country. *Journal of Applied Sociology*, 30(2), 47-64. (In Persian) DOI: [10.22108/jas.2018.104839.1135](https://doi.org/10.22108/jas.2018.104839.1135)
- Heidari Temerabadi, M. & Karami, T. (2022). Analyzing the role of urban landscape components on the quality of urban environment and environmental behavior of citizens (Case study: Districts of Karaj). *Journal of Urban Studies on Space and Place*, 4(24), 117-131. (In Persian) DOI: [10.22034/jspr.2022.701820](https://doi.org/10.22034/jspr.2022.701820)
- Hojjati, H., Pourmohammadi, M. R., & Ghorbani, R. (2018). A Review of the Comprehensive Planning Process of Rasht City with a Comparative Approach (Triple Comprehensive City Plans). *Urban Planning Knowledge*, 2(1), 1-22. (In Persian) <https://doi.org/10.22124/upk.2018.8792.1010>
- Jackson, L. E. (2003). The relationship of urban design to human health and condition. *Landscape and urban planning*, 64(4), 191-200. DOI: [10.1016/S0169-2046\(02\)00230-X](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00230-X)
- Jacobs, J. (1992). *The Death and Life of Great American Cities*, Vintage; Reissue edition.
- Keles, R. (2012). The quality of life and the environment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35, 23-32. DOI: [10.1016/j.sbspro.2012.02.059](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.02.059)
- Khademolhoseiny, A., Mansourian, H., & Sattari, M.H. (2010). Measuring subjective quality of life in urban areas (case study: Noorabad city, Lorestan province). *Geography and Environmental Studies*, 1(3), 45-60. (In Persian) URL: <https://www.sid.ir/paper/186431/fa>
- Khajeh shahkoochi, A., Mahdavi, S., Souri, F., & Samadi, R. (2013). Evaluation and analysis of mental indicators of urban quality of life (case study: kKashan city). *Urban management*, 10(30), 285-296. (In Persian) URL: <https://www.sid.ir/paper/91945/fa>
- Kronrod, A., Tchetchik, A., Grinstein, A., Turgeman, L., & Blass, V. (2023). Promoting new pro-environmental behaviors: The effect of combining encouraging and discouraging messages. *Journal of Environmental Psychology*, 86, 101945. DOI: [10.1016/j.jenvp.2022.101945](https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101945)
- Lange, F. (2023). Behavioral paradigms for studying pro-environmental behavior: A systematic review. *Behavior Research Methods*, 55(2), 600-622. DOI: [10.3758/s13428-022-01825-4](https://doi.org/10.3758/s13428-022-01825-4)
- Lynch, K. (1984). *Good City Form*, MIT press.
- Mansoor, M., & Wijaksana, T. I. (2023). Predictors of pro-environmental behavior: Moderating role of knowledge sharing and mediatory role of perceived environmental responsibility. *Journal of Environmental Planning and Management*, 66(5), 1089-1107. DOI: [10.1080/09640568.2021.2016380](https://doi.org/10.1080/09640568.2021.2016380)
- Marsal-Llacuna, M. L., Colomer-Llinàs, J., & Meléndez-Frigola, J. (2015). Lessons in urban monitoring taken from sustainable and livable cities to better address the Smart Cities initiative. *Technological Forecasting and Social Change*, 90, 611-622. DOI: [10.1016/j.techfore.2014.01.012](https://doi.org/10.1016/j.techfore.2014.01.012)

- Mirzaei, H., Sharifzadeh, H., & Sohrabi, M. (2021). Investigating factors affecting environmental behaviors in Iran (Meta-analysis of existing research). *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 10(2), 183-203. (In Persian) DOI: [10.22034/jeds.2021.47848.1564](https://doi.org/10.22034/jeds.2021.47848.1564)
- Prinzing, M. (2023). Going green is good for you: why we need to change the way we think about pro-environmental behavior. *Ethics, Policy & Environment*, 26(1), 1-18. DOI: [10.1080/21550085.2020.1848192](https://doi.org/10.1080/21550085.2020.1848192)
- Rabbani Khorasgani, A., & Kianpour, M. (2008). Towards a proposed model for measuring quality of life in Iran. *Journal of the faculty of literature and humanities*, 15(58-59), 67-108. (In Persian) URL: <https://jspi.khu.ac.ir/article-1-212-fa.html>
- Rahmani Firouzjah, A., & Sohrabi, S. (2015). A sociological study on the relationship between urban furniture and quality of life. *Journal of Sociological Urban Studies*, 5(16), 179-200. (In Persian) URL: <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/urb/Article/1016049>
- Rasoulzadeh Aghdam, S., Adlipour, S., & Ramezani, A. (2016). Meta-analysis of studies on the quality of urban and rural life in Iran. *Sociology and lifestyle management*, 2(7), 129-164. (In Persian) URL: https://sls.tabrizu.ac.ir/article_8291.html?lang=fa
- Štreimikienė, D. (2015). Environmental indicators for the assessment of quality of life. *Intellectual Economics*, 9(1), 67-79. DOI: [10.1016/j.intele.2015.10.001](https://doi.org/10.1016/j.intele.2015.10.001)
- Trautwein, U., Babazade, J., Trautwein, S., & Lindenmeier, J. (2023). Exploring pro-environmental behavior in Azerbaijan: An extended value-belief-norm approach. *Journal of Islamic Marketing*, 14 (2), 523-543. DOI: [10.1108/JIMA-03-2021-0082](https://doi.org/10.1108/JIMA-03-2021-0082)
- Yi, S., Abbasi, K. R., Hussain, K., Albaker, A., & Alvarado, R. (2023). Environmental concerns in the United States: Can renewable energy, fossil fuel energy, and natural resources depletion help?. *Gondwana Research*, 117, 41-55. DOI: [10.1016/j.gr.2022.12.021](https://doi.org/10.1016/j.gr.2022.12.021)
- Zarghami, E., & Fatorechi, D. (2017). The impact of sustainable behavior on quality of life based on environmental behavior, Tehran: Fourth National Conference on Architecture and Sustainable City. (In Persian) URL: <https://civilica.com/doc/873044>
- Zeinivand, M. (2015). Examining the relationship between economic-social indicators of quality of life and environmental quality in selected developed and developing countries, Master's thesis, Urmia University, Department of Economics.
- Zhou, B., Wang, L., Huang, S. S., & Xiong, Q. (2023). Impact of perceived environmental restorativeness on tourists' pro-environmental behavior: Examining the mediation of place attachment and the moderation of ecocentrism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 56, 398-409, DOI: [10.1016/j.jhtm.2023.08.006](https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.08.006)